

ЛИЛИЈАНА МИНОВА-ЃУРКОВА, СТИЛИСТИКА НА СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, Скопје: МАГОР, 2003, 350 с.

Stosunkowo młoda lingwistyka macedońska wzbogaciła się o znaczące dzieło – pierwszą syntezę stylistyczną języka macedońskiego. Zrozumiałe, że gdy po 1945 r. zaistniały warunki dla swobodnego rozwoju i funkcjonowania tego języka oraz powstały różne instytucje życia narodowego Macedończyków, w tym uczelnie wyższe i Macedońska Akademia Nauk i Sztuk, nieliczne środowisko językoznawcze skoncentrowało swoje zainteresowania badawcze na języku standardowym i jego kodyfikacji oraz na gwarach. Strumień badań stylistycznych istniał, o czym pisze L. Minova-Gjurkova (s. 115-124), ale był raczej uboczny i niewielki. Tym bardziej *Стилстика...* zaskakuje i budzi ciekawość. Świadczy też o pewnej dojrzałości językoznawstwa macedońskiego.

Synteza L. Minovej-Gjurkovej posiada klasyczną w stylistyce zawartość i kompozycję. Składa się z trzech części. Pierwsze osiem rozdziałów ma charakter meta-stylistyczny (s. 7-124). Część druga (s. 125-198) jest poświęcona środkom stylowym (językowym i niejęzykowym). Natomiast część trzecia traktuje o stylach funkcjonalnych współczesnego języka macedońskiego.

W części pierwszej Autorka próbuje określić przedmiot stylistyki (tu treść kluczowego pojęcia styl) i jej relacje do takich dyscyplin jak lingwistyka, psycholingwistyka, socjolingwistyka i pragmalingwistyka. Dokonuje historycznego przeglądu (od antyku po XX w.) badań stylistycznych. Osobne rozdziały poświęcone są dyscyplinom spokrewnionym ze stylistyką: retoryce i poetyce oraz ich wybranym historycznym postaciom, poczynając od Arystotelesa. Współczesne odmiany stylistyki (od opisowej poprzez m.in. funkcjonalną, stylistykę tekstu i kwantytatywną do stylistyki pragmatycznej i kognitywnej) są prezentowane w rozdziale *Видови стилстика* (s. 101-114). Tę część zamyka wspomniany już rozdział *Македонската стилстика*.

Część metastylistyczna dla zaawansowanych stylistyków nie przynosi nowych, nieznanych informacji. Autorka, wykorzystując istniejącą literaturę, dokonuje wyboru pewnych treści i organizuje je w przemyślany układ kompozycyjny oraz przedstawia w starannej szacie werbalnej. Zwraca uwagę celność i przejrzystość ujęcia przy dużej zwięzłości posuniętej momentami wręcz do lakoniczności. Sądzę, że mniej wyrobionemu odbiorcy – a synteza na pewno będzie spełniała rolę akademickiego podręcznika – może to sprawić kłopot w recepcji.

Część drugą poświęconą stylistyce środków prawie w całości wypełnia rozdział *Јазичните средства од стилстичка гледна точка*. Omawia się w nim wybiórczo niektóre kategorie językowe pod względem ich wartości stylowej. Spośród kategorii leksykalnych (s. 125-151) zwraca się uwagę na tzw. podstawowy zasób leksykalny (*основен зборовен фонд*), czyli słownictwo ogólnie znane, często używane i stylowo nienacechowane, występujące w każdym ze stylów funkcjonalnych, oraz na części mowy (*супстанцијална, процесуална, квалитативна, деиктичка, граматичка лексика*). Zwięźle charakteryzuje się terminologię, profesjonalizmy (nieoficjalne słownictwo zawodowe) i różne podtypy leksyki ekspresywnej (eufemizmy, dysfemizmy, deminutywy i hipokorystyka, pejoratywy i augmentatywy, wulgaryzmy, partykuły i onomatopeje). Na specjalną uwagę spośród leksyki zdeterminowanej generacyjnie zasłużyła leksyka dziecięca (charakterystyczna dla najmłodszych dzieci i używana także przez dorosłych w kontakcie z nimi). W kategorii leksyki zabarwionej chronologicznie wskazuje się na archaizmy, historyzmy i neologizmy, ale także na biblizmy i leksykę książkową. Język macedoński posiada pożyczki leksykalne z języków sąsiednich: greckiego, tureckiego, bułgarskiego i serbskiego oraz z języków dalszych – angielskiego, francuskiego, niemieckiego, włoskiego i rosyjskiego (często za pośrednictwem języków sąsiednich). Wiele zapożyczeń na charakter internacjonalny. Z leksyki niestandardowej używanej w komunikacji nieoficjalnej, głównie w języku potocznym zwraca się uwagę na familiaryzmy, dialektyzmy i socjolekty (slang, argot i żargon). Podrozdział leksykalny zamykają uwagi o frazeologizmach i środkach słowotwórczych.

Po krótkim wskazaniu na niektóre środki fonetyczno-fonologiczne (s. 151-152), m.in. na asonanse i aliterację oraz paronomazję, onomatopeje i przedłużanie wymowy, następuje charakterystyka środków gramatycznych (s. 152-181). Jest ona zorientowana na właściwości stylowe m.in. takich kategorii morfologicznych i składniowych jak rodzaj, liczba, określoność/nieokreśloność, przypadek, stopień, osoba, rekcja, czas, kongruencja, diateza, a także niektórych figur składniowych (np. elipsa, anafora, antyteza, polisyndeton, metaplazma). Charakterystyki są przeważnie bardzo zwięzłe i obejmują definicję, uwagi o funkcjonowaniu i ilustracje użycia. Nieco więcej miejsca poświęca się powtórzeniu.

Osobny podrozdział (*Јазикот и значењето*, s. 181-192) zawiera omówienie synonimii, antonimii, homonimii i paronimii w aspektach leksykalnym, fleksyjnym, słowotwórczym i składniowym.

Ostatnią część otwiera charakterystyka pojęcia styl funkcjonalny oraz zróżnicowania języka na style funkcjonalne. Autorka odwołuje się tu do ogólnie przyjmo-

wanych ustaleń stylistyki funkcjonalnej. A następnie przechodzi do opisu pięciu podstawowych styli funkcjonalnych współczesnego języka macedońskiego.

Styl potoczny (*разговорниот функционален стил*, s. 215-229) jest definiowany jako nieoficjalna, spontaniczna, prywatna odmiana języka ogólnego, używana przez wszystkich mówiących niezależnie od ich statusu społecznego. Charakteryzując ogólnie tę odmianę, wylicza się piętnaście jej różnorodnych właściwości, m.in. ekonomię wyrazu (związaną z jej sytuacyjnością oraz rolą środków niejęzykowych), redundantność, spontaniczność, orientację na komunikacyjnego współpartnera, ekspresywność, dialogiczność, konkretność, bycie niewysychającym źródłem dla innych odmian, niepoddawanie się kodyfikacji itd. Następnie omawia się językowe właściwości stylu potocznego (fonetyczno-intonacyjne, leksykalno-frazeologiczne, słowotwórcze, fleksyjne i składniowe).

Styl artystyczny (*уметничколитературниот функционален стил*, s. 231-275) również charakteryzuje się najpierw ze względu na ogólne językowe właściwości sztuki słowa (m.in. wskazuje się na bogactwo środków językowych, wykorzystywanie ich znaczeń podstawowych i sekundarnych, metaforyczność itp.). A potem wskazuje się środki wyrazu obecne w trzech podstylach literatury macedońskiej – prozatorskim, poetyckim i dramatycznym. Dla prozy charakterystyczna jest szeroka obecność dialektyzmów (m.in. u B. Koneskiego, Ž. Czinga, L. Karowskiego) i wykorzystywanie elementów cerkiewnosłowiańskich (u S. Janewskiego, B. Risteskiego, A. Popowskiego), ale nie brak też sięgania po potoczny (kolokwializmy) i przejawów kreacji językowej (neologizmy i okazjonalizmy). Gra literackiej tradycji narodowej z eksperymentami widoczna jest zwłaszcza w poezji. W dramacie widać ewolucję od realizmu, w tym w wersji socrealistycznej, po postmodernizm. Silne są tradycje folklorystyczne, ale w ostatnich dziesięcioleciach wzmacniają się więzi z dramatem światowym.

W stylu publicystycznym (*публицистички функционален стил*, s. 277-303) wydziela się dwa podstyle: dziennikarski (tu zalicza się też reklamę) i monograficzno-publicystyczny. W pierwszym podejmuje się aktualne tematy życia społecznego, zwłaszcza politycznego, widać nastawienie na kontakt z czytelnikiem i oddziaływanie perswazyjne. Stąd użycie środków językowych o charakterze ogólnym i potocznym, preferowanie gier językowych, ekspresywnej frazeologii itd. W drugim w bardziej obszernych tekstach autorsko analizuje się różne zjawiska życia społecznego, stąd duża rozpiętość używanych środków.

Znaczna wewnętrzna niejednorodność cechuje styl administracyjny (*административен/официјално-деловен функционален стил, јазикот на администрацијата и на политиката*, s. 305-316). Wydziela się w nim podstyle: usta-

wodawczo-prawny (por. ustawy, statuty), społeczno-polityczny (rezolucje, programy, referaty, oświadczenia), dyplomatyczny (komunikaty, noty, protokoły, memoranda, akredytacje), urzędowy (umowy, faktury) i personalny (testamenty, pełnomocnictwa).

Styl naukowy (*научен функционален стил*, s. 317-333) oprócz ogólnej charakterystyki, która obejmuje wskazanie podstyli (ściśle naukowego, dydaktycznego i popularnonaukowego), i wskazania na charakterystyczne środki (leksykalne, fleksyjne, składniowe i tekstowe – kohezję), jest opisywany na przykładzie kształtowania się początków macedońskiego językoznawstwa. Podstawą opisu jest *Граматика на македонскиот литературен јазик* (1952-1953) B. Koneskiego.

Zawartość syntezy L. Minovej-Gjurkovej jest więc bogata. Dzięki przyjętemu sposobowi wykładu udało się Jej w objętościowo ograniczonym tomie przekazać sporo wiedzy o funkcjonowaniu języka macedońskiego. Praca zdaje sprawę z dokonań poznawczych lingwistyki macedońskiej i samej Autorki w tym zakresie. Można, oczywiście, m.in. z punktu widzenia stanu stylistyki powszechnej, wskazywać na brak uwzględnienia osiągnięć teoretyczno-metodologicznych kierunków innych niż stylistyka funkcjonalna (por. zwłaszcza rezultaty osiągnięte przez stylistykę pragmatyczną, a także przez lingwistykę tekstu i genologię lingwistyczną). *Стилистика на современом македонски јазик* stanowi jednak nie tylko podsumowanie tego, co już zrobiono w stylistyce macedońskiej, ale i dobry fundament dla dalszych badań.

STANISŁAW GAJDA